

УДК 657. 101

Н. М. Бондаренко, О. О. Худак

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Досліджено підходи до порядку трактування поняття «статутний капітал» в різних літературних джерелах. Виявлено особливості формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю.

Ключові слова: статутний капітал, формування, товариство з обмеженою відповідальністю, внески.

Исследованы подходы к порядку трактовки понятия «уставный капитал» в различных литературных источниках. Выявлены особенности формирования уставного капитала общества с ограниченной ответственностью.

Ключевые слова: уставный капитал, формирование, общество с ограниченной ответственностью, вклады.

Approaches to the interpretation of the notion «authorized capital» in various literary sources were investigated. Peculiarities of forming authorized capital of a limited liability company were identified.

Keywords: share capital, formation, limited liability company, deposits.

Центральною категорією кожного підприємства, що веде комерційну чи виробничу діяльність, є капітал. Відсутність чіткого і єдиного визначення капіталу викликає проблеми при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження процесів формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та його як суб'єкта господарювання.

Статутний капітал є сумою внесків засновників суб'єкта господарської діяльності для забезпечення його життєдіяльності. Він являє собою зафіксовану в установчих документах загальну вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Основне призначення статутного капіталу – забезпечення матеріальної бази діяльності підприємства як у період становлення, так і в ході подальшої виробничо-господарської діяльності. Додатковою обставиною, яку треба враховувати при формуванні статутного капіталу, є те, що його розмір має певний вплив на можливості зовнішнього фінансування (як правило, величина кредитів пов'язується зі статутним капіталом підприємства) та ділову репутацію, особливо при роботі із зарубіжними партнерами [1].

Метою написання статті є дослідження сутності поняття статутного капіталу та його правового статусу, особливостей формування, розмірів, видів внесків і їх строків.

Відповідно до мети поставлені такі основні завдання:

- висвітлити сутність статутного капіталу;
- дослідити особливості формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю.

У сучасній економічній літературі трактування визначення економічної сутності статутного капіталу не відрізняється значними розбіжностями. Найчастіше статутний капітал розглядається як зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Тобто статутний капітал відображає подвійність відносин власності і характеризує, з одного боку, фонд власних коштів підприємства як юридичної особи, а з іншого – фонд внесків учасників у майно підприємства.

Економічний зміст статутного капіталу полягає в наділенні знову створеної юридичної особи основними та оборотними активами, необхідними для розгортання підприємницької діяльності для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг або продажу товарів. Інакше кажучи, з економічної точки зору, статутний капітал – це майно, економічні ресурси підприємства на момент його створення.

Із позиції І. Палатнікова капітал – це сума цінностей, вкладених у підприємство для ведення операцій з метою отримання прибутку [2, с. 17].

На думку Р. А. Алборова, статутний капітал – сукупність внесків учасників (власників) в майно при створенні організації для забезпечення її діяльності в розмірах, визначених установчими документами [3, с. 26].

Ю. Ф. Бутинець розглядає статутний капітал як організаційно-правову форму капіталу, величина якого визначається в розмірах, визначених установчими документами відповідно до чинного законодавства. Це сукупність у грошовому вираженні внесків (часток, акцій за номінальною вартістю) засновників (учасників) в майно при створенні підприємства для забезпечення його статутної діяльності [4, с. 42].

Статутний капітал як найважливіший сегмент власного капіталу підприємства виконує такі функції [5, с. 303]:

Основоположну – майно, внесене до статутного капіталу, становить майнову основу для підприємницької діяльності товариства при його створенні.

Регулятивну – визначає частку кожного засновника при розподілі прибутку та збитків, а також у майні підприємства при виході засновника з товариства та при ліквідації підприємства.

Довгострокового фінансування – використовується підприємством протягом тривалого часу.

Організаційну – визначає організаційну структуру, а тому служить фактором, що впливає на управління товариством.

Гарантійну – гарантує виконання зобов'язань підприємства перед третіми особами (контрагентами).

Відповідно до Закону України від 19.09.91р. № 1576-III «Про господарські товариства» господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. До господарських підприємств належать акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні та командитні товариства [6].

Формування статутного капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм має певні особливості (табл. 1), які частково регламентовані нормами Закону про господарські товариства, Цивільного кодексу (ст. 115, 144, 155), Господарського кодексу (ст. 86) [6; 7; 8;].

Із порівняльної таблиці видно, що товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами.

Для проведення державної реєстрації юридичної особи у формі ТОВ згідно зі ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [9] державному реєстратору подаються такі документи:

- заповнена реєстраційна картка на проведення державної реєстрації юридичної особи;
- примірник оригіналу або нотаріально засвідчена копія рішення засновників про створення юридичної особи;

- два примірники установчих документів;
- документ, що засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи;
- документ, що підтверджує внесення засновником (засновниками) внеску (внесків) до статутного (складеного) капіталу юридичної особи в розмірі, який встановлено законом.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика господарських товариств в Україні

Господарські товариства	Критерії				
	Установчі документи	Мінімальний розмір статутного капіталу	Капітал підприємства	Характер розподілу доходів	Відповідальність учасників
ТзОВ	Статут	Не встановлений, визначається установчими документами	Розподілений на частки	За згодою партнерів, згідно зі статутом	У межах вкладів
ТзДВ					У межах вкладів і додатково належним їм майном
Повне	Засновницький договір	Визначається за згодою засновників	Розподілений на частки	За згодою партнерів їх права та обов'язки закріплені в засновницькому договорі	Усім своїм майном
Командитне					
Акціонерне	Статут	1250 мінімальних заробітних плат	Розподілений на акції	Дивіденд розраховується на акцію відповідно до визначеної дивідендної політики	Тільки в межах належних їм акцій

У тому випадку, якщо проводилося резервування найменування юридичної особи, додатково подається чинна довідка з Єдиного державного реєстру про резервування найменування юридичної особи.

У разі державної реєстрації юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа, додатково подається документ про підтвердження реєстрації іноземної особи в країні її місцезнаходження, зокрема витяг із торговельного, банківського або судового реєстру.

Особливості функціонування статутного капіталу в рамках певного підприємства пов'язані з двома основними економічними процесами: процесом формування і процесом використання статутного капіталу.

Велику увагу приділи питанням управління формуванням капіталу І. А. Бланк. Він виділяє шість особливостей процесу формування статутного капіталу підприємства.

1. Формування статутного капіталу є основною умовою створення нового підприємства. Без формування статутного капіталу процес створення нового підприємства не може бути здійснений.

2. Процес формування статутного капіталу безпосередньо пов'язаний з процесом вкдадання засновниками та учасниками внесків до статутного капіталу у формах, які обумовлені чинним законодавством.

3. Формування статутного капіталу має регульований характер.

4. Темпи збільшення статутного капіталу за рахунок внутрішніх джерел визначаються тимчасовими перевагами власників (учасників) підприємства.

5. Ефективне формування капіталу є найважливішою умовою забезпечення фінансової стійкості підприємства, дозволяє знизити рівень фінансових ризиків у майбутній діяльності і запобігти банкрутству.

6. У процесі формування статутного капіталу підприємства необхідно врахувати вартість залучених активів у різних їхніх формах [10].

Крім того, під час формування статутного капіталу слід дотримуватись таких вимог:

- по-перше, необхідно врахувати перспективи розвитку господарської діяльності підприємства відповідно до обсягу власних джерел формування засобів, обсягу сформованих активів підприємства;

- по-друге, необхідно забезпечити оптимальну структуру капіталу з позиції фінансової стійкості підприємства;

- по-третє, забезпечити необхідний фінансовий контроль над діяльністю підприємства з боку його засновників.

Відповідно до частин 1 та 2 ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 р. [6] у товаристві створюється статутний (складений) капітал, розмір якого не встановлений. Відтепер учасники самостійно визначають розмір статутного капіталу (хоча б у розмірі 1 грн.). Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва» від 21.04.11 р. №3263-VI [11] статутний капітал ТОВ підлягає сплаті учасниками товариства до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства.

Якщо учасники до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства не зробили (не повністю зробили) свої внески, загальні збори учасників приймають одне з таких рішень:

- про виключення зі складу товариства тих учасників, які не зробили (не повністю зробили) свої внески, та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі;

- про зменшення статутного капіталу та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі;

- про ліквідацію товариства.

Відповідно до ч. 1 ст. 86 ГКУ внесками учасників та засновників господарського товариства можуть бути:

- будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності;

- цінні папери;

- права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами;

- інші майнові права (у тому числі майнові права на об'єкти інтелектуальної власності);

- грошові кошти, у тому числі в іноземній валюті [8].

Водночас потрібно враховувати певні обмеження та заборони (табл. 2).

Отже, треба мати на увазі, що майно, яке фактично не належить засновникам (учасникам), не може бути внеском до статутного капіталу товариства.

Зміни до статуту, пов'язані зі зміною розміру статутного капіталу та/або із зміною складу учасників, підлягають державній реєстрації в установленому законом порядку.

Зменшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після повідомлення про це в порядку, встановленому статутом, усіх його кредиторів. У цьому разі кредитори мають право вимагати дострокового припинення або виконання відповідних зобов'язань товариства та відшкодування їм збитків.

Збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після здійснення усіма його учасниками внесків у повному обсязі.

Таблиця 2

Перелік майна, яке не можна вносити до статутного фонду товариства

Майно, яке не може бути внеском до статутного фонду	Яким документом встановлено обмеження
Бюджетні кошти, а також кошти, отримані в кредит і під заставу	Ч. 3 ст. 86 ГКУ [8]
Майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не встановлено законом	Ч. 3 ст. 86 ГКУ [8]
Право користування (у тому числі оренди) земельною ділянкою державної або комунальної власності, у тому числі під забудову та для сільськогосподарських потреб	Ч. 3 ст. 407 і ст. 413 ЦКУ, ст. 102 ЗКУ, ст. 81 Закону про оренду землі [7; 12; 13]
Право оренди земельної ділянки приватної власності, якщо умови про його внесення до статутного фонду не передбачені договором оренди	Ст. 15 Закону про оренду землі [13]
Майно боржника від дня винесення господарським судом ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство (крім випадків та в порядку, прямо передбачених законом)	Ч. 3 ст. 212 ГКУ [8]
Векселі	Ч. 3 ст. 86 ГКУ, ст. 12 Закону № 2374 [8; 14]

Висновки.

Узагальнюючи результати дослідження, зазначимо, що статутний капітал відіграє основну роль у функціонуванні підприємства. По-перше, це стартовий капітал, необхідний для виробничої діяльності й отримання прибутку. По-друге, статутний капітал регулює відносини власності, розподіл доходів та управління підприємством.

Статутний капітал товариства, як правило, формується за рахунок грошових або майнових внесків засновників. Причому мінімальний розмір статутного капіталу ТОВ на сьогодні чинним законодавством не встановлено.

При формуванні статутного капіталу необхідно враховувати особливості цього процесу та дотримуватись визначених вимог.

Бібліографічні посилання

1. Вітлінський В. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника та ризику банку / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, А. В. Баранова // Фінанси України. – 1999. – № 12. – С. 86–91.
2. Палатников И. В. Руководство по счетоводству / И. В. Палатников. – Тифлис, 1927. – 237 с.
3. Алборов Р. А. Аудит учредительных документов, видов деятельности и формирования уставного капитала организации / Р. А. Алборов // Экономика сельскохозяйственных перерабатывающих предприятий. – 2000. – № 3. – С. 25–29.

4. **Бутинець Ю. Ф.** Особливості проведення аудиту операцій зі статутним капіталом / Ю. Ф. Бутинець. – Вісник ЖІТІ: екон. науки. – 2002. – № 20. – С. 42–48.
5. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / за ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка»; «Інтелект – Захід», 2008. – 1224 с.
6. Закон України від 19.09.91 р. № 1576-XII «Про господарські товариства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.03 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
8. Господарський кодекс України від 16.01.03 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
9. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.03 р. № 755-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
10. **Бутинець Ф. Ф.** Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, И. А. Бланк, Л. Л. Горещька. – Житомир: Рута, 2002. – 544 с.
11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємництва» від 21.04.11 р. № 3263-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3263-17>.
12. Земельний кодекс України від 25.10.01 р. № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
13. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.98 р. № 161-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
14. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.01 р. № 2374-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.

Надійшла до редколегії 19.03.2013 р.